

**משיב כהלכה - פרשת נשא (תשע"ה)
ש"ת בעניני הפרשה**

שבת שלום ומבורך

נשמח בכל הארה או הערה בפקס 0775558617 או במייל: MEIR.S1000@gmail.com

מאיר שולביץ-מרדכי זיסקינד הגר

בדיקת מי הסוטה בחיי הבעל.

שאלה. בגמ' בסוטה ו' אמר ר' עמרם וכו' סוטה שיש לה עדים במדינת הים שראו שנטמאה אין המים בודקין אותה מ"ט דאמר קרא ועד אין בה דליכא דידע בה לאפוקי הא דהא איכא דידע בה ע"ש, ועי' במל"מ פ"ג מסוטה הכ"ג דאפי' יש ע"א במדינת הים אינה שותה דאין המים בודקים כשיש אפי' אחד היודע שנטמאה, וצ"ע דהא לעולם יש בועל היודע שנטמאה וקי"ל דנאמן מדין פלגינן דיבורא שנאמן על האשה דנבעלה ואינו נאמן על עצמו וא"כ איך בודקים המים עד שימות הבעל.

תשובה.

עי' במאירי דאם לא יבואו עדים המים בודקים וקמ"ל קרא דאם יבואו עדים אח"כ אין המים בודקים כיון דנתברר דזינתה מ"מ כל שלא באו עדים המים בודקים אעפ"י שיש בעולם עדים היודעים בדבר ולפ"ז ל"ק על המל"מ דבודאי אם יבוא הבעל ויעיד לא תשתה אבל כשהשקוה ולא בא המים בודקים. -וכן עי' בהמאיר לעולם ח"א ס"ט ד"ה ולפי"ז דמדייק לשון הרמב"ם עדים שמודיעים זנותה דרק אם הם מודיעים זנותה ודו"ק על כריתות כ"ו א'.

עוד בעניין נאמנות הבעל לאסור את האשה

שאלה. בגמ' סוטה קי"ל שאם יש ע"א שאשה נטמאה אין משקים אותה דאין המים בודקים, וברשב"א בתשובה נסתפק מה יהיה אם אותו שקינא לה ונסתרה עמו הוא עצמו מעיד שנטמאה אם יהא נאמן דהא אין אדם משים עצמו רשע. וצ"ע דהא התוס' בב"מ דף ג' כתבו דכשאמר אכלתי חלב במזיד נאמן אע"ג דאין אדם משים עצמו רשע משום דעושה כך כדי לעשות תשובה ואינו רוצה להביא חולין בעזרה, וא"כ גם כאן אינו רוצה שימחקו את השם שלא לצורך, וא"כ בוודאי שיהא נאמן הבעל שהוא הע"א ולא ישקוה מי סוטה.

תשובה.

א] מרן הגר"ק שליט"א תירץ לי, אין זה חולין בעזרה כיון שהבעל מסופק.

ב] הנה השאלה היא, שע"פ דברי התוס' (ב"מ ג'): היה צריך הבעל להיות נאמן להעיד שהאשה נטמאה, ולמה נסתפק בזה הרשב"א. -והנה, המעיין בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' תקנ"ב) יראה, שהרשב"א אכן הכריע לדינא שהבעל נאמן בעדות זו. אלא שבטעם הנאמנות כתב הרשב"א, דהוא משום דפלגינן דיבוריה, ודיינין ליה כאילו אמר רק שזינתה, ולא אמר עם מי [ובעדות כזו אינו משים עצמו רשע]. והנה, באומר שאכל חלב במזיד לא שייך לומר "פלגינן דיבוריה" ולפטרו מקרבן; ואם רוצים לפטרו מן הקרבן, מוכרחים להאמינו במה שמשים עצמו רשע, שאכל במזיד. ולכן היו צריכים התוס' לחדש סברא חדשה, למה נאמן לומר "מזיד הייתי", למרות שבזה הוא משים עצמו רשע. אבל בנדון דידן איננו צריכים לסברת התוס', כיון שאפשר להאמינו ע"י "פלגינן דיבוריה"; וטעם זה עדיף, כיון ש"פלגינן דיבורא" הוא יסוד המפורש בגמ', כמו שהביא הרשב"א (שם).

ג] לכאורה יש לחלק שגבי אכלתי חלב הוא עובר על חולין בעזרה אם הוא אכל במזיד, משא"כ בסוטה אם הדין הוא שצריך למחוק את השם, והדין לא להאמין לבעל ממילא לא יהא מחיקת השם לבטלה.

ד] כבר הקשה כן במנחת חינוך מצוה שס"ה, ותירץ דאין לחוש למחיקת השם שלא לצורך, דרק בב' עדים הוי שלא לצורך אם יודעים ואינם מעידים אבל בעד אחד ליכא עבירה במה שלא יעיד על כך דהגם שאם יעיד בפועל קודם לכן באמת לא תהא שותה, אבל ליכא עבירה אם לא יעיד עדותו, דהתורה צויתה למחוק והמים יבדקוה אף אם עד אחד יוגע, וב' עדים שאני, וממילא שפיר שייך אין אדם מ"ע רשע, דאין לתלות דמעיד כדי למנוע המחיקה, דהא אין בכך איסור.

משיב כהלכה - פרשת נשא (תשע"ה)
ש"ת בעניני הפרשה

ה' . הנה יל"ע בעצם דברי התוס' בב"מ למה כשעושה תשובה נאמן הרי מעיד שעשה מעשה רשע, ובפשטות הוא משום דכל מה שאינו נאמן להשיג עצמו רשע הוא מטעם דלדבריו רשע הוא ורשע פסול לעדות וכדמוכח ביבמות כ"ה ב' דלעדות שרשע כשר לה כעדות אשה באמת נאמן (כן הוכיח הגרעק"א בכתובות י"ח ב') וכאן היות ועושה תשובה לדבריו כשר לעדות. אכן קשה לומר כן, דהא אינו מעיד שעושה תשובה אלא שאינו רוצה להביא קרבן, ואכתי לדבריו פסול לעדות הוא. ועוד, דא"כ אמאי כתבו התוס' "שאינו נאמן לפסול עצמו" הא לא פוסל עצמו כלל.

ולכן נראה דכוונתם דבעצם צריך להיות נאמן מצד ממנ"פ, דאי אכל החלב במזיד הרי דבאמת אינו חייב קרבן, ואם אכל בשוגג הרי כשר לעדות וא"כ צריך להאמינו שאכל במזיד ופטור מקרבן, אלא דבכל עדות לא אמרינן הכי משום שכדי לפוסלו צריך עדות וכאן העדות סותרת עצמה ואין כאן עדות, אבל לגבי הבאת קרבן הלא א"צ תורת עדות שהיה מזיד אלא אנו רוצים לברר האמת אם חייב להביא או לאו, ומצד האמת יש לנו לפטרו מקרבן מחמת הממנ"פ הנ"ל. אלא דאכתי יש לטעון דגם אם אין כאן פסול דלדבריו רשע אתה, מ"מ למה יעיד על עצמו שעשה מעשה רשע (והגרעק"א שם צידד בתחילה דזה כל הטעם דאין אדם משים עצמו רשע) וע"כ שמשקר כדי להפטר מקרבן, וע"ז כתבו התוס' שאומר כן כיון שעושה תשובה ושפיר נאמן. ולפי"ז מובן דגבי סוטה צריך תורת עדות שנטמאה ותורת עדות אין כאן משום דלדבריו רשע הוא ופסול, ואין סברת עושה תשובה מועלת לענין זה.

קריאת פרשה כנגד הערוה.

שאלה. ופרע את ראש האשה. בשו"ע או"ח סי' ע"ה מ"ב מבואר שאסור לקרוא קר"ש וכל דבר שבקדושה כנגד שער של אשה שדרנה לכסותה ולפי"ז יש לתמוה איך הותר לכהן לקרוא את דברי האלה שהיה בה הזכרת שם שמים כנגד הסוטה שהיה ראשה פרוע.

תשובה.

א' יעוי' בס' תורת משה להחת"ס כאן שכתב בזה וז"ל ופרע את ראש האשה הנה שער באשה ערוה לקרות ק"ש כנגדה כמבואר בשו"ע י"ח סי' ע"ה ס"ב, ואיך הזכיר הכהן שמו הקדוש נגד שערות מגולות ואינו דומה למחיקת השם לעשות שלום בין איש לאשתו כי זהו מעיקר בדיקת הסוטה אבל פריעת ראשה אינו מעכב כ"כ לענין הבדיקה, אלא על כרחך מוכח מזה כל שהוא הכשר מצוה לית בי' משום והי' מחניך קדוש ומיני' לתופס בערלה בשעת מילה אינו מעכב להזכרת השם בברכת המילה עב"ל החת"ס שם.

ומדברי החת"ס מבואר דהא דהותר לזמר דבר שבקדושה כנגד שער אשה הוא משום דבעוסק בדבר מצוה נייתר לומר דבר שבקדושה כנגד ערוה ומזה למד החת"ס להתיר לתופס בשעת המילה לברך כנגד המהול אע"פ שהוא מגולה, והנה ברא"ש בברכות פ"ב ס' נב, כתב וז"ל אמר רב יהודה כנעני ערום אסור לקרות קר"ש כנגדו וכו' הלכך המל את הגר צריך לכסות ערותו בשעת הברכה ויש שנוהגים גם כן כשמלין את הקטן וי"א דאין צריך וכו' וה"ר יונה ז"ל כתב דודאי בקטן כ"כ לא חשבינן ליה ערוה ואי"צ לכסותו בשעת הברכה וגם נראה כיון דלתקוני המילה קאתי קרינן ביה שפיר והיה מחניך קדוש ואין בו באותה שעה משום לא יראה בך ערות דבר עכ"ל הרא"ש.

ומדברי הרא"ש מבואר ב' טעמים מ"ט מותר לברך כנגד ערות הנימול אחד משום דערוה קטן לא נחשב ערוה, ועוד דכיון דעוסק בתקוני מילה קרינן ביה והיה מחניך קדוש וכבר העיר שם בדברי חמודות דיש נפק"מ לדינא בין ב' הטעמים בגוונא שמלים גדול דערוה דשם שייך רק טעם דבעוסק בתקוני מילה קרינן ביה והיה מחניך קדוש אמנם לדינא מבואר שם ברא"ש שרק במילת קטן הביא קולא זו שאי"צ לכסותו אבל במילת גר גדול כתב שצריך לכסותו.

משיב כהלכה - פרשת נשא (תשע"ה)

ש"ת בעניני הפרשה

וכן מבואר ברמב"ם פ"ב ממילה ה"ה שבמילת גדול צריך לכסותו ועיין בשו"ע יו"ד סי' רס"ה ס"ח שרק במילת קטן הקיל שלא לכסותו וא"כ חזינן דהרא"ש והרמב"ם והשו"ע לא סמכו על סברת החת"ס בטעם שהביא דבתקוני מילה קרינן ביה שפיר והיה מחניך קדוש ולפי"ז הדרא קושיא לדוכתא איך הותר לכהן לומר דבר שבקדושה כנגד שער באשה ערוה. אך באמת עצם קושית החת"ס איך הותר לומר דבר שבקדושה כנגד שער הסוטה אינו מובן דהנה יעוי' במ"ב סי' ע"ה סק"ה שכתב דאף דהא דאסור לומר דבר שבקדושה כנגד ערוה הוא אפי' בעצימת עיניים מ"מ בשער אשה מותר לקרות כנגדה בעצימת העיניים וא"כ אפשר דהכהן עצם עיניו ושוב היה מותר לו להזכיר השם כנגד שער האשה ולכא' צ"ל דהחת"ס סבר שגם בשער אשה אסור בעצימת עינים וכמ"ש"כ המהרש"ם ח"ד סי' קכ"ו ובפלא יועץ ערך קר"ש. ב] אפ"ל שמא היה מיסב את ראשו. ועיין בתוס' סוטה ח. שהביאו שהיה מיסב פניו לאחריו שלא לראות את ערוה [בלא דין אמירת הדברים עצם הראיה] וה"ה לענין דהכא. ותו לא מדי.

ונקתה ונזרעה זרע,

שאלה. [ה כח] ובגמ' סוטה [כ"ו א'] :שאם היתה יולדת בצער תלד בריוח, יולדת נקבות תלד זכרים, קצרים תלד ארוכים, שחורים תלד לבנים, והאבן עזרא פירש שזה בשכר הקלון שהיה לה. וקשה א. הרי בכל מקרה עברה על איסור ייחוד שאסור מן התורה, א"כ גם אם היא טהורה מדוע מקבלת כזה שכר. ב. לכא' קשה גם על חנה אשת אלקנה שאמרה ומובא בברכות לא : לפני הקב"ה אם תראה בעני אמתך מוטב, ואם לאו אלך ואסתתר בפני בעלי וישקו אותי מי סוטה ונקתה ונזרעה זרע, וצ"ע ג"כ איך היה מותר לה לעשות את זה, הרי אם תסתתר תעבור על איסור והיא הייתה צדקנית. ג. בספר מאיר עיני חכמים לאוסטובצער, תירץ שאין הכוונה שחנה הייתה נסתרת באופן של ייחוד, אלא רק כמדויק שם בפני אלקנה בעלה, אבל לא באופן של ייחוד האסור, וצ"ע על דבריו א"כ הרי תעבור איסור חמור יותר של מחיקת השם דהרי אז אין דין להשקותה, ועוד קשה שהרי גם אז המים לא יגרמו לה שונקתה ונזרעה זרע, וא"כ מה תריוח בזה.

תשובה:

א [מרן הגר"ק שליט"א השיב לי] הוא סבור שחייבת ואין בזה איסור.

ב. [מה שקשה על חנה האין אמרה אלך ואסתתר, כבר עמדו ע"ז מפרשים רבים. בפנ"י כתב שלא התכוונה באמת, ועי' ג"כ חת"ס ד' צ"ו. ובשו"ת הרב"ז אבה"ע ל"ג כתב שעדיין לא גזרו על ייחוד עם ב' אנשים ואיכא מ"ד שמקנים מב' ב"א. ולגבי מחיקת ה' בשו"ת חלקת יעקב אור"ח י"ז הוכיח מכאן שגרם מחיקה שרי. אולם בתורה תמימה (פרק ה' הערה קמט) כתב שכיון שאם שהה י' שנים בלא ילדים צריך להוציא א"כ יש כאן מחיקת ה' עבור השכנת שלום בין איש לאשתו. ג] כבר עמדו בזה רבים ובפרט לגבי הא דחנה, ואציין מש"כ בזה הנצי"ב בספר דבר העמק (שמואל א' י"א), די"ל דמשום איסור ייחוד יש לאוקים בענין דבעלה בעיר, וכמו גבי חנה דהיה בעלה בעיר וכעין שהבאתם בשם הגאון מ'אוסטובצער, ולענין מה שהקשתם דאי ליכא ייחוד א"כ גם אינה שותה, לזה כתב הנצי"ב ליישב דאחר קינוי גם זה אסור, והיינו דאחר קינוי, גם כשבעלה בעיר נאסרת עליו, אבל איסור ייחוד אין, ואף דאיתא באה"ע ז"ס כ"ב ס"ח דאשה שקינא לה בעלה עם זה לא יתייחד עמה אע"פ שבעלה בעיר, באמת אין זה איסור ייחוד, רק שאחר קינוי חוששין לעבירה אף שבעלה בעיר, אבל חנה שידעה בעצמה שאינה נסתרת לעבירה אין זה איסור, וא"כ כמ"כ יש לאוקים דברי הגמ' דמקבלת שכר היינו בענין דלא הי' איסור ייחוד וגם שלא נתכוונה לאיסור לאחר שקינא לה. ויש בזה אריכות עוד באחרונים, וקצרת.

ד] א. י"ל דמחמת ההלבנת פנים שהיה לה שחשדה על מה שלא עברה יש לה שכר (וכ"כ בהערות להגרי"ש אלישיב זצ"ל סוכה נ"ג), ועוד י"ל דמסתמא נתגברה על יצרה בשעת הייחוד ולזה מגיע לה שכר. ג. בשו"ת הרמ"א סי' ק' כתב דאין איסור במחיקת מגילה סוטה כיון שהוא לצורך תיקון ולא מקרי מחיקה כלל, ולפי"ז גם הכא הוי לצורך תיקון שיהיה לה ולד.

משיב כהלכה - פרשת נשא (תשע"ה)
שו"ת בעניני הפרשה

מחלוקת ר"י ור"ע וקנא לאשתו רשות או חובה

שאלה. בגמ' סוטה דף ג א נחלקו תנאים שרבי ישמעאל סובר שוקנא את אשתו, לעולם בהם תעבודו, ולה יטמא, הם רשות ורבי עקיבא חולק וסובר שהם חובה, והקשו בתוס' שם, א"כ או לר"י חסר ג' מצות מתרי"ג, או לרע"ק ישנן ג' מצות יתרות, וצ"ע דמאי מקשים הא בגמ' מנחות דף כה א נחלקו ר"י ורע"ק דלר"י ציצית הוי ד' מצות, ולרע"ק הוי מצוה אחת א"כ החשבון מדוקדק שג' מצוות שחיסר רבי ישמעאל ממלא בג' מצוות נוספות של ציצית.

תשובה:

א [ממרון הגר"ח"ק] אין זה שלו שמצוות אלא מצווה אחת שלוש פעמים.

ב [מה שאמר רבי ישמעאל שד' ציציות הן ד' מצוות, אין זה נוגע לענין מנין המצוות. דודאי שלענין מנין המצוות לכ"ע מצות ציצית היא מצוה אחת בלבד. ורק כונת ר' ישמעאל היא, שכל ציצית היא מצוה בפ"ע, ואין הציציות מעכבות זו את זו. וכמבואר בגמ' (מנחות לז) שיש בזה נפקא מינה לכמה דינים. ועי בשו"ת שיבת ציון ל"ד שהוכיח שפשוט שלכו"ע לא מונים ד' כנפות לד' מצוות חלוקות. וכע"ז כתב בפנים יפות ויקרא ב' י"ד, [אני הייתי מוסיף דזה דומיא דד' מתנות במזבח שאין מעכבים זא"ז ולא מוני כד' מצוות].

ג רבים כתבו ליישב בזה דברי התוס', והובא בעיקר בהקדמת יד משה על המדרש רבה, בשם ר"ד אעפנהיים זצ"ל, ויש שהביאו כן בשם הגר"א. אך מצאתי בשו"ת שיבת ציון בנו דהנו"ב ז"ל, סי' ל"ד, שכתב לדחות, דודאי צדקו התוס' בקושייתם, דאין הכוונה בר' ישמעאל גבי ציצית שהם ד' מצוות חלוקות עד כדי שנחושבם למצוות נפרדות למנין המצוות, אלא הם כמצוה אחת, עיי"ש שהוכיח כן ממנחות ל"ז ב' גבי רבא בר אהינא וכו', דמבואר דלר' ישמעאל בבעלת ה' כנפות יש להטיל בכולן, והשתא אי נימא דכל חד וחד מצוה בפנע"צ א"כ אכתי תקשי דאינם תרי"ג אלא אחת יתירא, וע"כ דגם ד' מצוות שאמר אין הכוונה שחלוקין גם לענין מנין המצוות.

קללת חכם אפילו על תנאי היא באה.

שאלה. בגמ' במכות יא איתא א"ר אבהו קללת חכם אפי' על תנאי היא באה מנלן מעלי דקאמר ליה עלי לשמואל כה יעשה לך אלוקים וכה יוסיף אם תכחד ממני דבר ואע"ג דכתיב ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו ואפ"ה כתיב ולא הלכו בניו בדרכיו וגו' ולפי"ז יש לתמוה דלכאור' אפי' אם האשה לא זינתה מ"מ לא גרע הקללה מקללת חכם שאפי' על תנאי היא באה.

תשובה.

כבר הביאו האחרונים שבס' בשמים ראש בכסא דהרסנא סי' ר"ד הקשה קושיא זו, ותירץ שהיו מקפידים לקחת כהן ע"ה כדי שלא יהיה בכלל קללת חכם אפי' על תנאי היא באה. ודבריו מחודשים מאוד כיון שלא מצינו כן שהיו מקפידים לקחת דווקא כהן ע"ה.

עוד תי' דאפשר דכיון דהכהן כפל התנאי בכה"ג אין הקללה באה אפי' כשהיה קללת חכם ובס' משחת שמן פ' נשא סי' ק"ע סק"ט כתב שישוד הכסא דהרסנא דנקט דהיכא דכפליה לתנאי שאם לא יעבור תהא הקללה נהפכת לברכה אין הקללה באה מבואר כבר במאירי במכות יא דהמאירי שם כתב דבקללת ציבור על תנאי כופלים את התנאי שאם לא יעבור כדי שלא יהיה בכלל קללת חכם אפי' על תנאי היא באה וכן מבואר באור החיים בפ' מקץ בראשית מ"ג ט' דהיכא דכפלו התנאי אין בזה משום קללת חכם אפי' על תנאי היא באה.

משיב כהלכה - פרשת נשא (תשע"ה)

ש"ת בעניני הפרשה

ובעל השואל ומשיב בספרו דברי שאול עה"ת בפ' נשא כתב בזה וז"ל אך נרא' דהנה ש"ב בעל כסא דהרסנא הקש' דהא קללת חכם אפי' על תנאי בא אמנם באמת זה רק בקילול מפי עצמו דאז הקפיד הקב"ה על כבודו של צדיק יותר מכבודו וכו' אבל אם הוא מקלל בשם ה' אז אינו בא על תנאי ולכך קילל בשם ה' ובלא"ה יש ליישב קושיית הכסא דהרמנא דכאך שהזכיר גם ברכה א"כ גם זה כבודו של צדיק שיתקיים ברכתו וזה פשוט עכ"ל הדברי שאול.

אמנם בחת"ס עה"ת כתב חידוש גדול והוא שבאמת כל אשה ששתתה ממים המרים אפי' אם היא טהורה מ"מ צריכה לסבול צער ויסורים משום שקללת חכם אפי' על תנאי היא באה ומה שמבואר בגמ' בברכות שחנה רצתה לשותות ממי המרים ועי"ז תפקד בזרע זהו משום שחנה לא ידעה דבר זה שקללת חכם אפי' על תנאי היא באה כיון שכל הלימוד לזה הוא משמואל ועלי שהיה אחר מעשה חנה.

קידוש ביין מה"ת

שאלה. מיין ושכר יזיר, בגמ' בנזיר ג איתא מיין ושכר יזיר ההוא מיבעי ליה לאסור יין מצוה כיון הרשות מאי היא קדושתא ואבדלתא הרי מושבע ועומד עליו מהר סיני, ופירש"י שם דקושיית הגמ' דלא יתכן דנזיר אסור בקידוש על היין כיון שקידוש על היין הוא מהתורה ומצוה זו דוחה איסור שתיית יין של נזיר ותמוה מ"ט נזיר מותר בשתיית יין של קידוש והרי יכול לשמוע קידוש מאחר או שיעשה קידוש על הפת ולא יצטרך לדחות איסור שתיית יין של נזירותו.

תשובה.

הנה בשו"ת חוות יאיר סי' י"א כתב דע"כ פירש"י עמ"ס נזיר אינו מרש"י משום שלא יתכן דקידוש על היין הוא מהתורה וע"כ כוונת הגמ' בנזיר הוא כביאור התוס' שם שפירשו דכוונ' הגמ' בלשו' תימא וכי צריך פסוק לאסור יין מצוה והרי קידוש על היין אינו מהתורה. אמנם כבר העירו האחרונים שבספר הפרדס מרש"י מבואר ג"כ דפירש כמו המפרש בנזיר דקידוש על היין הוא מהתורה, וכ"כ בפ"י רבי אברהם מן ההר שם בנזיר לבתורי"ד בסוף מס' פסחים ובמחזור ויטרי שדעת רש"י שקידוש על היין הוא מהתורה וכן דעת רבינו יונה שהובא ברא"ש בפסחים קו., והר"ן בפ"ב דשבת וכ"נ בר"ח בפסחים קז וכ"ה בשאילתות סי' נ"ב וסי' קס"ו וכ"ה בס' העתים בשם רב מתתיה ורבי שמואל הנגיד. ועי' בביה"ל סי' רע"א ד"ה מיד ובמאירי שם בנזיר ג"כ הביא פירוש זה אלא שלפ"י צ"ב מהו קושיית הגמ' והרי מושבע מהר סיני והרי יכול לשמוע קידוש מאחר ולא יצטרך לשותות מהיין של קידוש וכבר עמד בקושיא זו השיטמ"ק שם בנזיר.

[ב] ראה כאן בפנים יפות במדבר פרק ו פסוק ג - מיין ושכר יזיר וגו'. בנזיר דף ג' ע"ב לאסור יין מצוה כיון הרשות מאי היא קדושתא ואבדלתא, הרי מושבע ועומד עליו מהר סיני, פירש"י קדושתא ואבדלתא מי חל עליו איסור נזירות והתוס' כתבו שם זכרהו על היין אסמכתא, ונראה דמוכח כדבריהם דאמרינן בריש בכל מערבין [עירובין כו ב] מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה, ושקל וטרי התם [ל ב] דלא פליג סומכוס על נזיר ביין ע"ש, ואמאי הא חזי לנזיר עצמו לקידוש, לא מבעי לר"ע דס"ל [שם כט א] דשיעור עירוב יין הוא ברביעית אלא אפילו בעינן שתי רביעות, מ"מ משכחת שהיה לו מזון כשיעור סעודה אחת ורביעית יין, אלא ודאי כדברי תוס' דזכרהו על היין אסמכתא בעלמא הוא, אלא דיש לדקדק הא דאמר ר"ש ח"ו שהצדיקים הראשונים היו נודרים בנזיר לפי שנקרא חוטא משום שציער עצמו מן היין, יותר הל"ל מפני שהיו מבטלין מצות זכרהו על היין, אף שהוא מדרבנן לא היה ראוי להם לבטל מחמת חומרא בעלמא, להביא חטאת שאין בו שום חיוב, ואפשר דהא דה"א קדושתא ואבדלתא דחי, היינו שאינו יכול לשמוע קידוש מאחרים ואם לא יקדש בעצמו יבטל המצוה, אבל אם יכול לשמוע קידוש והבדלה מאחרים שיוציאו אותו לא דחה, ממילא מיושב הא דמערבין לנזיר ביין דלא מצי למימר דלא פליג סומכוס משום שראוי לקידוש, דכשיכול לשמוע מאחרים אינו דוחה, והו"ל לפלוגי בהך גווני, אך נראה דאי הוי זכרהו על היין מן התורה לא היה יכול להוציא א"ע ע"י שתיית אחרים דהוי מצוה שבגופו, כמו אכילת מצה ושאר מצות מעשיות שבגופו, והא דקי"ל [או"ח סי' רעא סי"ד] דיוצא משל אחרים, היינו משום דזכרהו על היין הוא מדרבנן לחשיבות הזכירה שהוא מדאורייתא:

משיב כהלכה - פרשת נשא (תשע"ה)
שו"ת בעניני הפרשה

כהן שהרג את הנפש לעבודה ולברכת כהנים

שאלה. ובגמ' יבמות ז איתא כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו ובתוס' ד"ה שנא' כתבו בתני' א' דפסול רק לנשיאות כפיים ולא לעבודה דהטעם הוא משום דאין קטיגור נעשה סניגור, וע"ז כתיב ובפריסכם כפיים אעלים עיני וגו' ידיכם דמים מלאו, אבל לעבודה כשר גם כהן שהרג את הנפש. וצ"ע דהא גם העבודה נעשית בידיו ואמאי לא נימא אף בזה דאין קטיגור נעשה סניגור.

תשובה.

א] בספר מקראי קודש על הרמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק טו הלכה ג (להגאון רבי חיים אבועלפיייה נפ' בטבריה תק"ד) כתב - [ג] כהן שהרג לא ישא כפיו. נראה דלעבודה כשר כמ"ש פ"ב דיומא מעם מזבחי ולא מעל ופסקה רבינו פ"ח דרוצח ומשו"ה לא מנאו סוף הל' ביאת מקדש בהדי פסולי עבודה. וכ"ת אמאי לא עבדינן גזירה שוה לשרתו ולברך ומאחר שפסול לברכה פסול לעבודה ואין לומר דמרישיה לסיפיה עבדינן גז"ש ולא בהפך דבפ' אלו עוברין כתבו התוס' דאורחיה דקרא סיפא מפרש לרישא ובתוס' יבמות דף ו' תירצו דגם בנשיאות כפים לא הוי רק חומרא א"נ נשיאות כפים שאני שהרגו בידו ואין קטיגור נעשה סניגור ע"כ. וליתא דלא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור רק בפנים ושופר לזכרון קאתי כלפנים דמי והרי פר כיון דאישתני כלומר פר יוה"כ שנכנס לקודש קדשים ודלא כמ"ש הרא"ם פ' אחרי מות פר כהן גדול ופרים הנשרפין דהנהו בחוץ בהיכל נינהו יעו"ש. ויראה עם מ"ש הרא"ם פ' חקת דמאחר דאהרן החוטא גם בחוץ אמרינן אין קטיגור ע"כ ולפ"ז ה"נ שבידו הרג אמרינן אין קטיגור אף די"ל דאהרן בא לכפר על העגל משא"כ פה שאינו מכפר על הרציחה לא שייך לומר בחוץ אין קטיגור והבן.

ב] באילת השחר יבמות ז א ביאר דאף דכל העבודות עושים בידים מ"מ אין העבודה מתיחסת אל ידיו דהעבודה מתיחסת אל הכהן ואין הדין שהיד תזרוק והיד תשחוט אלא שהכהן יעשה העבודה אלא דכיצד הוא עושה בידיו, משא"כ נשאכ"פ כל העבודה היא בידיו וביתר ביאור דבכל הדברים העבודה זה החפצא של המצוה רק שעושים ע"י היד משא"כ נשיאת כפים המצוה זה בידיו ולכן רק בנשיא"כ שייך דין דאין קטיגור נעשה סניגור כיון דעצם הדין הוא על היד. [ולכן אמר ובפריסכם כפיים אעלים עיני ולא אמר בברכתכם אעלים עיני אף דהמצוה היא לברך את ישראל והיינו כיון דמ"מ הנשיאת כפים הוא דין המצוה לברך בנשיאת כפים ולכן הדגיש הנביא את פריסת הכפים דהוא הסיבה שלא תתקבל הברכה כיון דידיכם דמים מלאו והמצוה היא לברך ע"י פריסת כפים משא"כ בעבודה אין המצוה לעבוד ע"י הידים רק מ"י הכהן ורק דצריך דרך עבודה וזה בידים דוקא.]

טעם פסול לשון ומבטאים שונים בברכת כהנים.

קושיית הגר"א נבנצאל שליט"א (ששאל להגר"ח קניבסקי שליט"א לפני למעלה מחמישים שנה): הנה ברמב"ם תפלה ט"ו א' וז"ל "ששה דברים מונעין נשיאת כפים: הלשון, והמומין, וכו', הלשון כיצד העלגים שאין מוציאין את האותיות כתיקונן כגון שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין או לשבולת סבולת וכיוצא בהן אין נושאים את כפיהן וכו'. נסתפקתי בדין לשון טעמא מאי, אם בכלל מומין הוא א"כ דש בעירו לישתרי, ועוד דהוי מום שאין העם מסתכלין בו. ואם משום דאין זה לשון הקדש א"כ לשאר דברים דבעינן לה"ק נמי ליפסיל. ויתכן דשאני הכא דבעינן קול רם אלמא הקפידה תורה על חיתוך הדיבור שיוכל השומע לשמוע כדרכו. והנה בזמננו נ' לכאורה מדוע לא נאמר שיהיה ראוי מהאי טעמא שהכהנים שלא יברכו כלל שהרי נתבלבלו המבטאים ואין אדם יודע איזהו מבטא האמיתי, ואולי כיון שהורגלו בכך מיקרי שפיר קול רם. ולא דמי לחיפנין ובישנין דהתם יודעים הו' איזהו המבטא האמיתי ורובא דעלמא דברו בו אלא דחיפנין ובישנין לא יכלו להגותו והשומע שומע שאינם מדברים כראוי וצ"ע.

משיב כהלכה - פרשת נשא (תשע"ה)
שו"ת בעניני הפרשה

תשובה.

השיב לו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. פסול לשון משום שאין מבטא המילים כמו שצותה תורה. אך מש"כ שבזמנינו ראוי שלא לברך שאין יודעים המבטא האמיתי, חלילה לומר כן, וכל א' מחזיק בקבלת אבותיו שזהו האמיתי¹, ומלבד זה, ספיקא דאורייתא לחומרא².

כהן שגר בחו"ל.

שאלה. הנה למנהג האשכנזים שאין נושאים כפיים בחו"ל רק בימים טובים, האם ראוי לכהן אשכנזי ללכת להתפלל בביהכ"ס ספרדי ולישא שם כפיים כל יום כדי לקיים המצוה.

תשובה.

לכאורה ברור שאם ילך יקיים מצוה וצ"ע האם מבטל בזה את המנהג.

ישראל הנמצא בחו"ל

שאלה. כנ"ל יש להסתפק האם לכל ישראל יש עניין ללכת להתפלל אצל הספרדים כדי לקיים המצוה של ברכת כהנים (לדעת החרדים שהשומע מקיים מצוה).

תשובה.

א] ראיתי בתשובות ונהגות כרך א סימן קל- כתב וכשאני בחו"ל, נוהג אני לבקש שני כהנים מיוחסים בארץ ישראל לפני נש"כ לפרט שמי ולכוון בברכתם יום יום עלי, לקבל בזה ברכת הקדוש ברוך הוא על ידי כהנים, ומשלם אני להם דוקא איזה

¹ וצ"ל שגם אם נימא שבברכת כהנים בעינן לשפה ברורה, ולכן כשאנו מבטא המילים כראוי אינו עולה לברך [דהא בשאר דינים כבחליצה מהני מ"מ, כמבואר לעיל מהמהרי"ט], אעפ"כ כיון שיש לו קבלה מאבותיו שכך הוא המבטא הנכון, שפיר חשיב שפה ברורה.

[וכעין זה כ' המהרי"ט בתשובה הנ"ל, שחיפנין ובישנין ודאי היו מברכים במקומם, דשם דבריהם ניכרים וידועים לכל, וה"נ נימא דכל שינוי שאינו פוגע בהבנה ובשמיעה, אלא רק מפני שאינו כמו מבטא השומעים, ולשיטתם אינו מבטא נכון, אין זה חיסרון. ועי' שו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג ס"ה) שהאריך בעניין הברת בני אשכנז וספרד וכ' "ומה שנחשב שתי ההברות כל אחת מהן לשון הקדש אף שרק אחת מהן היא אמיתית, הוא מטעם שאם יש קהל גדול שקורין אותן האותיות והתיבות בנקודות שבלשה"ק בהברה קבועה נחשב זה ג"כ לה"ק אף שהוא שינוי מהברה שהן דברו ושניתנה התורה וכו' אבל אין ידוע לנו איזו היא הברה האמתית לכן אינו רשאי לשנות מכפי שהתפללו אבותינו כיון דלפי קבלתם הברה שלהם הוא האמיתית ואין ישנה להברה שאינה אמתית לקבלת אבותיו".]

² דאם יימנע מלברך שמה אין זה המבטא הנכון, מבטל מצות עשה. [מבואר כאן, דבלברך שלא בלשון הקודש אין בו איסור כלל, ולכן שייך לומר דמספק עליו לברך גם אם אולי מבטאו אינו נכון, דספיקא דאורייתא לחומרא. ויש לעיין אם המברך בלשון אחרת, רק אינו יוצא ידי חובה משום שלא קיים את הדין כהלכתו, וכמי שיחלוץ ויאמר בלשון אחרת, או במנעל שאינו כשר לחליצה, דלכאורה רק לא קיים מצות חליצה כהלכתה ולא יצא את דינו, אבל אין בזה משום מבטל מצות עשה, או דנימא שאם בירך בלשון אחרת ביטל מצות עשה דאמור להם. וביותר, דאולי כיון שמכוין לשם מצות ברכה, יש בכך גם איסור של בל תוסיף, דכיון דמברך שלא כמו שציוותה תורה, חשיב מוסיף ברכה. ואף שמברך ברכה זו שלא כתיקנה, כי אינה בלשון הקודש כראוי, מ"מ עי' ביה"ל (סי' קכח סכ"ז ד"ה ואם) דנראה מהרמב"ם שגם כשמברך בלחש וה"ה בשאר אופנים המעכבים את הברכה בדיעבד, עובר בבל תוסיף. ועי' גם ט"ז (שם ס"ק ג) שכ' דאם יש בכהן אחד מהדברים המעכבים, יש איסור בדבר שיברך [ולא נראה שכוונתו רק לאיסור ברכה לבטלה, עיי"ש]. ועי' קרית מלך (תפילה פי"ד הי"ב) שהוכיח שיש איסור בל תוסיף גם כשהברכה אינה כהלכתה, דמשמע מהר"מ שאפילו כהן יחיד המוסיף עובר, אע"פ שמדאורייתא ברכת כהנים לכה"פ בשניים. ולפי"ז יש לדון בדבריו כאן, שכתב דיברך משום ספיקא לחומרא, הלא כשם שיש ספק דעובר איסור אם לא יברך, ה"ה שמא עובר איסור [דביטול מ"ע או לאו דבל תוסיף] אם יברך, ומה שייך למיזל לחומרא. ושמעתי מהגר"י קפלן שליט"א, שמסתבר שאין איסור עשה בברכה בלשון אחרת, כל שעושה כן כדי לקיים את חובתו, וגם בל תוסיף לא שייך כיון שעושה לקיים את דינו, ואף יכול להתנות על כך. ולפי"ז, במקום שיש רק כהן אחד דהוי חיוב דרבנן, לא שייך ספיקא דאורייתא, ויהיה אסור לו באיסור עשה לברך במבטא אחר, ואפשר שעל כך כ' הט"ז הנ"ל דאיסור יש בדבר].

שוב נשלחה שאלה זו למרן הגר"ח שליט"א, וזכינו לתשובתו שכ' "אינו איסור אם אומר פסוקים".

משיב כהלכה - פרשת נשא (תשע"ה)
שו"ת בעניני הפרשה

סכום להזכירם על כך, ולדעתי כשמברכין שכינה עמהם, וכשמפרט שם איזה יהודי שאינו יכול לבוא ומתפלל שגם הוא יקבל הברכה, נראה דשעת הכושר הוא להתברך, ועיין היטב בבה"ל קכ"ח ס"ק כ"ד ד"ה אם הם אנוסים, ובדרך שהבאנו נראה סגולה גדולה ונפלאה בעזהשי"ת.

ובדרך דרוש הוספתי שברכת כהנים רמז שכהנים עובדי ה' וזקוקים היו לעם ישראל לפרנסתם לתרומות ומעשרות חלה וראשית הגז וכדומה, אבל לא ידמו ישראל שהם נותנים מתנות ומפרנסים הכהנים רק להיפך ברכת ה' שמצליחים על ידי כהנים דוקא שהקב"ה מברך על ידם, ולכן מתנאי נשיאות כפים לברך עם ישראל "באהבה" וכוונת הברכה, שהכהנים מרגישים שמחה ואהבה בהצלחת ישראל תומכיו שיתברכו, שבזה הוא מתברך, ואז הברכה חל, וכעין אופן שהבאנו שמקבל הכהן ממנו טובת הנאה ומברך הברכה באהבה! ע"כ ת"ד. - ובאמת למה לא הלך לבית הכנסת ספרדי ואולי סבר שגם בזה יבטל המנהג - יש להסתפק בעניין זה בין מי שגר קבוע בחו"ל לאורח מא"י דאולי ששאני וראה תשובה הבאה.

ב] הרב שמואל ליבוביץ כתב לנו, הנה לדעת החרדים יש מצוה לישראל להתברך, אם כן לכאן השאלה תשאל האם מותר לישראל ללכת להתברך אצל הספרדים שם, כיון שמנהג האשכנזים לא לישא כפיו, והרי זה עושה מעשה מצוה שלא כמנהגם. וידוע שמרן הגראי"ל שליט"א כשהיה בחו"ל נסע מרחק גדול כדי להתברך ברכת כהנים במנין של ספרדים, ודו"ק בזה. ואכן גם שמעתי על מרן הגר"ח פ"פ שינברג זצ"ל שהיה מקפיד לשמוע ברכת כהנים כל יום כשהיה בחו"ל.

מצוה לפרסם: בכל עניני ברכת כהנים ישנו ספר נפלא והוא נמצא באוצר החכמה
המכיל ס"ד עמודים, הנקרא חסד לאלפים.

ספר

חסד לאלפים

בו יבואר מדברי חז"ל סגולת ברכת כהנים
להשיג הצלחה לעושר וכבוד וחיים טובים
וארוכים ולבטל כל רעה וזעם וצרה מן האדם
ע"י כוונת הכהנים בעת דוכנם בכל יום בארץ
הקדושה וכן עשה השל"ה הק' זצ"ל שה"י
לוי ובעת הדוכן ה"י מכוין להמשיך הברכות על
כל משפחתו שהיו בחז"ל כאשר העיד ע"ע בספר
ומי שחפץ שיכוונו לו הכהנים בפרט להמשיך
אליו הברכות אזי יעשה העצות שכתוב בספר
הזה מלוקט משים בבלי וירושלמי ומדרשי
רז"ל ויתברך גם בח"ל מירושלם עיה"ק ת"ו
בכל משאלות לבו לטובה אמן.

אנכי הצעיר והקטן באלפי ישראל

אליהו פנתם הכהן מריינא

משיב כהלכה - פרשת נשא (תשע"ה)

שו"ת בעניני הפרשה

מדור אחודה חידה

חידה: איזה דבר הוא הגורם לו לאדם לעבור עבירות (מרומז בפר').

תשובה.

בגמ' סוטה ג א, דרשו על הפסוק איש כי תשטה אשתו - אמר ריש לקיש, אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח שטות, שנאמר איש איש כי תשטה אשתו - תשטה כתיב.

[וביאר התורה תמימה- דריש כן ע"ד אסמכתא מדלא כתיב כי תטה, דהיינו שתטה מדרך הישר כמו ויטו משפט (ש"א ח') וכדומה, או מדלא כתיב תסטה בסמ"ך, אחרי דגם השי"ן כאן הוא שמאלי ונקרא כמו סמ"ך, וא"כ הו"ל לכתוב ישר בסמ"ך, וכמו דכתיב בתהלים ק"א עשה סטים שנאתי, ולכן דריש המלה תשטה מלשון שטות, שמפני תאות העבירה זמנית תכסל לחטוא לנצח. ובמ"ר פרשה זו איתא בסמיכות על לשון הפסוק במשלי ו' נואף אשה חסר לב, מכאן שאין אדם הולך אצל אשת איש עד שיצא מדעתו, וכשם שהוא נקרא פתי כך הזונה נקראת פתיה, וכן רמז משה בתורה איש כי תשטה אשתו לומר שאינה מזנה עד שיכנס בה רוח שטות, ע"כ. ומסגנון לשון זה משמע דקאי רק על עבירה דזנות, אבל מלשון הגמרא שלפנינו משמע דבכל עבירות איירי, וכן מסתבר לפי ההסבר שכתבנו].

חידה: איזה דרשה (השייכת לפרשתינו) דרש הרמב"ם מעצמו, ולא נמצאת דרשה זו לא בבלי ולא בירושלמי ולא במדרשים.

תשובה.

הרמב"ם בפ"ב ה"ג מסוטה כתב ואמר אל האשה פרט למי שאינה שומעת

ואמר אל האשה - פרט למי שאינה שומעת.

[וכתב התורה תמימה- היינו חרשת, ולא מצאתי דרשה זו בבבלי ובירושלמי וספרי, ורק בירושלמי סוטה פ"א ה"א איתא, החרשת אין אתה יכול להשקותה דכתיב ואמרה האשה אמן אמן [ויובא בסמוך], ואינו מבואר הראיה בזה, אם לא דנאמר דחרשת היינו כזה שאינה שומעת ואינה מדברת, אבל באמת גם חרשת שאינה שומעת לבד ג"כ אינה שותה, דא"א לה לשמוע השבועה והאלות מהכהן, ולכן נראה שהרמב"ם סמך דין זה על לשון הפסוק הזה מדעת עצמו, כאשר כן דרכו בחבורו בכ"מ להסמיק מעצמו דין ידוע על לשון ברור שבאותו ענין שבתורה, כמו שביארנו כ"פ בחבורנו [עיין פ' שמיני י' ו']:

חידה. למ"ד חצי שיעור אסור מן התורה, איך יהא מקרה של חצי שיעור שהוא מותר מן התורה ואפילו כשחזי לאיצטרופי. [אחד מן המקרים שייך לפרשת השבוע].

תשובה:

א [בפמ"ג (פתיחה הכוללת ח"א ס"ק י"ז) חידש, שאיסור תורה שהוא רק סייג לאיסור אחר, אין בו איסור חצי שיעור מה"ת. והביא דוגמא לזה - אכילת ענבים לנזיר, שאסורה בלאו (במדבר ו, ג), ואמרו במדרש (במדבר רבה פרשה י' אות ט"ז), שהתורה אסרה זאת רק משום סייג לשתיית יין.

נמצא אפוא, שנזיר שאוכל חצי כזית ענבים, אף שהוא חזי לאיצטרופי לעוד חצי זית, אינו עובר באיסור "חצי שיעור" מן התורה. [וזה נוגע, כמובן, לפרשת נזיר שבפרשתנו].

ב [עי' שו"ת מהרש"ם ז' קמ"ג (ד"ה ומה שתמה) בשם זקנו שבתרומה חצי שיעור מותר מהתורה. ועי' חת"ס שבת ע"ד א' ד"ה וכי מותר לאפות שדן באיסורים שאינם של אכילה, ולפ"ז נפק"מ בגזירת שערות לנזיר.

משיב כהלכה - פרשת נשא (תשע"ה)
שו"ת בעניני הפרשה

ג]. נראה דאם נתייחד עם אשה פחות מכדי טומאה אין איסור כלל אע"פ שהוא חצי שיעור וחזי לאיצטרופי כיון דכל האיסור מציאותו רק בכדי טומאה ואינו דומה לאיסור אכילה ששייך אף בכל שהוא ורק נאמר בו שיעור כזית או כביצה. וכן פסקו הפוסקים (אג"מ, הגרי"ש אלישיב זצ"ל) שמותר לכתחילה להתייחד עם אשה במעלית כיון שהוא פחות מכדי שיעור טומאה.

**לע"נ סבי איש יקר הודף צדקה וחסד אוהב תורה ולומדיה הר"ר דוד בן ציון בן הרה"ח ר' חיים יעקב ז"ל
אשר היארציית שלו חל בשבת קודש זו - י"ב בסיון.**